УДК: 342.4:32(44)
Biblid 1451-3188, 24 (2025)
Год XXIV, бр. 92, стр. 11–18
Изворни научни рад
Рад примљен 1. 10. 2025. године
Рад одобрен 29. 10. 2025. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.92.1
CC BY-SA 4.0

КРИЗА КОЈА ПОТРЕСА ФРАНЦУСКУ

*Слободан ЗЕЧЕВИЋ**

Апстракт: Да ли је Француска „економски болесник" Европске уније? Јавни дуг кумулиран годинама уназад, највише за време Макронове *(Emmanuel Macron)* власти, нарочито у контексту епидемије коронавируса, достигао је 3.305 милијарди евра или 113% од БДП-а. Политичка криза у Француској дошла је до кључања. Председник државе погођен је једним од најнижих стопа поверења бирачког тела у историји V Републике (око 17% задовољних грађана). Председници влада мењају се „као на траци". Себастијан Лекорни *(Sébastien Lecornu),* биће четврти председник владе у протеклих 20 месеци, а седми од када је Емануел Макрон 2017. године изабран за председника Француске. Постојећа ситуација све више личи на некадашњу нестабилну, парламентарну IV Републику, а не на Де Голову стабилну и јаку, председничку V Републику. Да ли је реч о кризи режима? Да ли је Де Голов уставни концепт превазиђен? Да ли Емануел Макрон треба да поднесе оставку? На сва наведена питања, аутор ће у раду пружити одговарајућа рационализована објашњења.

Кључне речи: V Република, председнички систем, парламентарни режим, јавни дуг, политичка нестабилност.

* Институт за европске студије, Београд, E-mail: szecevic5@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-3393-8076.

1) УВОД

Да ли је Француска „економски болесник" Европске уније? У 2024. години јавни дефицит у Француској износио је 168,6 милијарди евра, или 5,8% бруто друштвеног производа (БДП).[1] Правило Европске уније је да БДП не би требало да буде већи од 3%. У 2025. години француски дуг наставља да расте те је у првом тромесечју износио 3.345,8 милијарди евра, тј. 114% БДП-а. Стога је Европска комисија била принуђена да упути опомену Француској и да јој, под претњом изрицања новчаних казни, да рок да предузме мере штедње. Институције Европске уније, наиме, не могу да дозволе да економска нестабилност једне велике државе чланице угрози стабилност евра и читаве европске економије. Влада премијера Франсоа Бајруа *(François Bayrou)*, почетком септембра ове године, скренула је пажњу француским народним посланицима на критично стање јавних финансија, најављујући неопходност уштеда у висини од 44 милијарде евра у наредној, као и у годинама које долазе, све до 2030. Подршка у Скупштини није добијена и Бајруова влада је пала. Председник Макрон именовао је новог мандатара за премијера Себастијан Лекорнија *(Sébastien Lecornu),* који би требало да покуша да прошири парламентарну већину. Политичка криза у Француској достигла је „температуру кључања". Председник државе погођен је једним од најнижих стопа поверења бирачког тела у историји V Републике (око 17% задовољних грађана). Када би се одржали избори његова странка *Ренесанса* добила би 14% гласова, тј. око 8% мање него на претходним изборима одржаним у јуну 2024. године. Председници влада се мењају „као на траци", Лекорни ће бити четврти у протеклих 20 месеци, седми од када је Еманuел Макрон 2017. године изабран за председника. Све ово више личи на некадашњу нестабилну, парламентарну IV Републику, а не на Де Голову стабилну и јаку, председничку V Републику. Да ли је реч о кризи режима? Да ли је Де Голов уставни концепт превазиђен? Да ли Еманuел Макрон треба да поднесе оставку? О томе ће бити више речи у наставку предметне анализе.

2) ЗАШТО ЈЕ ПРЕМА УСТАВУ V РЕПУБЛИКЕ ВЛАСТ КОНЦЕНТРИСАНА У РУКАМА ЈЕДНОГ ЧОВЕКА?

Генерал Шарл Де Гол *(Charles de Gaulle),* осмислио је Устав који тежиште ставља на успостављање јаке извршне власти. Политичка моћ иде у руке

[1] Institut national de la statistique et des études économiques, "L'Insee et la statistique publique". Интернет: www.insee.fr, 25. 9. 2025.

једног човека. Народ непосредно бира председника са широким уставним овлашћењима, затим се одржавају парламентарни избори по већинском изборном систему у два круга.[2] Председникова странка, под плаштом његове изборне победе, по правилу успева да избори стабилну скупштинску већину. „Французи нису луди", говорио је социјалиста Франсоа Митеран. „Нису ме изабрали за председника да би дали парламентарну већину мојим противницима и тиме ми везали руке." Генерал Шарл Де Гол био је под снажним утиском две политичке кризе које су погодиле његову земљу. Прва је слом војске 1940. године у краткотрајном рату против нацистичке Немачке и комадање државе на два дела. Друга се тицала алжирског проблема, тј. неспособности влада IV републике да реше колонијалну заоставштину, чиме је изазвана дубока друштвена подела. У француском Алжиру дошло је до сукоба интереса између већинског арапског и мањинског европског становништва. Де Гол је сматрао да су обе ове кризе, иначе понижавајуће за француски народ и државу, биле плод парламентарног уставног режима. Власт која је у потпуности припадала Скупштини доводила је до узурпирања националног суверенитета, односно до пребацивања истог у руке партијских вођа вођених ситним политичким и материјалним интересима. Де Гол је закључио да Скупштина не сме да има овлашћења да опструише рад извршне власти, као и да је потребно увођење другог већа (Сената) које би проверавало законодавни рад доњег дома.[3] Де Гол није желео парламентарно компромисерство, „политичку пијацу", владе које се распадају и пре него што су формиране, што због себичних интереса политиканата, што због страних утицаја. По њему, Француска држава не би смела да дозволи да буде парализована и немоћна. Говором у месту Баје *(Bayeux)* 16. јуна 1946. године, Де Гол је назначио свој концепт уставног устројства. Био је усредсређен на јачање улоге председника Републике, сматрајући да би она морала да обухвати надлежности достојне функције. Председник је требало да усмерава кључне националне политике, да буде арбитар изнад странака и њихових политичких игара са правом да распусти Народну скупштину. Узроци декаденције која довела до пропасти III и IV Републике по мишљењу Мишела Дебреа *(Michel Debré),* писца Устава и првог председника Владе V Републике, лежали су управо у слабој

[2] Jean-Jacques Chevallier, Guy Carcassonne, Olivier Duhamel, Julie Benetti, *L'Historie de la V Republique.* Dalloz 16 édition, Paris, 2017, p. 12.

[3] *Ibid.,* p. 418.

председничкој функцији. Увећан обим председничких овлашћења требало је да почива на демократском легитимитету који би председник црпео непосредно из народа, што значи да би био биран на изборима са општим правом гласа.[4] Председник који је изворно располагао значајним надлежностима, изборним легитимитетом и мандатом од седам година, са неограниченом могућношћу реизбора, постао је једна врста „републиканског монарха". Према одредбама Устава V Републике, које су и данас на снази, председник води спољну политику и јемчи примену међународних споразума, самостално командује војском и да одређује правце унутрашње политике.[5] Он не одговара Скупштини нити је дужан да јој подноси извештаје, с обзиром на то да своју легитимност црпи непосредно из народа. Као суверени арбитар политичког живота, који се стара о поштовању Устава и о добром функционисању државних органа, председник је надлежан да, уколико процени да у земљи постоји политичка криза, распусти Скупштину и распише парламентарне изборе, изузев у првих годину дана од претходних парламентарних избора.[6] У случају озбиљних претњи по институције, независност и територијални интегритет државе, председник је овлашћен да донесе одлуку о увођењу ванредног стања, чиме сва власт привремено прелази у његове руке, а Скупштини остаје право да се редовно састаје.[7] Председник има надлежност да се обрати народу и позове га да путем референдума суверено донесе одлуке, те се непосредно референдумско одлучивање у областима које одређује Устав надређује доношењу законодавних аката у Скупштини. Јака председничка функција, по Де Голу, представља залог суверенитета француске државе и ефикасности власти. Последњих година она се све више доводи у питање. Уставном реформом из 2000. године, председнички мандат скраћен је са седам на пет година, а затим је оном из 2008. године ограничен на највише два узастопна мандата. И француско правосуђе постало је значајан фактор у избору председника, чиме је доведено у питање начело поделе власти. Због неколико подигнутих оптужница, 2017. године избачен је из трке фаворит на председничким изборима – Франсоа Фијон *(François Fillon).* Током 2012. године кривичне пријаве умногоме су спречиле Николу Саркозија *(Nicolas Sarkozy)* да се

[4] *Ibid.,* p. 12.

[5] *Ibid.,* p. 12.

[6] Чланови 5. и 12. Устава Француске V Републике.

[7] Члан 16. Устава Француске V Републике.

поново кандидује за ту функцију. Иста судбина лако може да задеси Марин Ле Пен *(Marine Le Pen)* током 2025. године. Статус француског председника више не одговара положају „републиканског монарха", заштићеног угледа и интегритета. Никола Саркози је по престанку мандата кривично осуђен у два наврата под контроверзним оптужницама. Једном је био осуђен да носи тзв. „наногицу", док је други пут осуђен на затворску казну. Све више се говори о томе да је систем разним спољашњим утицајима „избушен", да француски председници нису више јаке личности које са препознатљивим стилом и харизмом обављају одговорну политичку дужност.

3) ПОЛИТИЧКА КРИЗА ПОД ВЛАДАВИНОМ ЕМАНУЕЛА МАКРОНА

Како је под владавином Емануела Макрона Уставом предвиђена јака извршна власт ушла у слепу улицу? У суштини, Макрон је направио грешку када је после неуспеха његове странке на изборима за Европски парламент у јуну 2024. године, у жељи да поврати политичку легитимност, решио да распише ванредне, националне парламентарне изборе. Председник је рачунао да ће народ, уплашен перспективом доласка крајње деснице на власт, дати поверење његовој *Ренесанси.* Многи су га одговарали од тог самоубилачког потеза, укључујући и тадашњег премијера Габријела Атала *(Gabriel Attal).* Макрон је непопуларан и то је тако, треба да задржи релативну већину коју има у Скупштини и да чека пролеће 2027. године, односно крај свог мандата. Али узалуд, француски председник је остао при својој одлуци. Из ванредних избора изашла је нова Скупштина подељена на три блока: левицу, центар и десницу.[8] Левицу предводе доминантни *Непокорени* Жан-Лика Меланшона *(Jean-Luc Mélenchon),* уз нешто слабије Социјалисте, још малобројније Зелене и Комунисте. Центар чине Макронова *Ренесанса* и њени савезници – покрети бивших премијера Бајруа и Филипа: *Модем* и *Хоризонт*. Десницу чине екстремније Национално окупљање Марин Ле Пен *(Marine Le Pen)* и нешто умеренији Републиканци. У настојању да изолује леве и десне екстремисте, Макрон је успео да приволи на своју страну једино Републиканце, али не и француске Социјалисте. Макронови председници владе немају скупштинску већину и налазе се на милост и немилост групација левице и крајње деснице, које, удружене, у сваком тренутку могу да оборе владу.

[8] *Les groupes politiques,* www.assemblee-nationale.fr, 26. 9. 2025.

Нови мандатар Себастијан Лекорни стога има деликатан задатак. Треба да формира кабинет који ће имати подршку макронистичког центра, десних Републиканаца, али и да одвоји Социјалисте од екстремног левичара Жан Лик Меланшона и привуче их на своју страну. Циљ је да нова влада усвоји буџет за наредну годину, што би омогућило нормално функционисање јавног сектора. Потом Лекорни не би требало да таласа – следи политичко преживљавање до краја мандата Емануела Макрона, 2027. године. Направити нову лабаву коалицију, донети буџет, лакше је рећи него урадити. Француска је у дуговима, питање је ко треба да сноси цех њихове отплате. По мишљењу странака центра и умерене деснице, у „стезању каиша" треба да учествују сви Французи, укључујући пензионере и сиромашне слојеве. По социјалистима треба више опорезовати богате који су се у време Макронове власти, захваљујући пореским олакшицама, још више обогатили. Ту је и вечита тема о годишту за одлазак у пензију. Макрон постепено продужава радни век до 64 године, Социјалисти би да врате границу на 60 година, па би и са тим у вези требало наћи некакав договор. За новог мандатара Макрон је изабрао бившег министра одбране Себастијана Лекорнија, који му је изузетно близак. Реч је о политичару који је од 2017. године био у свим владама. Истовремено, није се истицао у јавности и свој приватни живот љубоморно је чувао од туђих погледа. Лекорни је присан са брачним паром Макрон и проводи одморе са њима у летњој резиденцији француских председника у Брегансону, на Медитерану. Такође, он чини најужи круг председникових саветника и често се у вечерњим сатима састају у Јелисејској палати на чаши вискија. Поменути круг чине још Жералд Дарманен, министар правде, и Тјери Солер, контроверзни умерено-десни политичар који је због својих консултантских послова на мети француског правосуђа. Елем, у политичким круговима баш најбоље се не гледа на то што је Макрон изабрао баш свог човека за будућег премијера. Његова странка нема већину у Скупштини, а и популарност јој је у паду. Французи сада своје неповерење пребацују и на новименованог Лекорнија. Свега 16% бирача има добро мишљење о њему.[9] Поједини аналитичари сматрају да је бољи избор био неко ко има одређену дистанцу са председником. Било како било, Лекорни важи за вештог преговарача, који уме да одржава односе са политичким противницима. Релативно скоро у француској штампи

[9] *Les Français mécontents de la nomination de Sébastien Lecornu, d'après deux sondqges*. Интернет: www.leparisien.fr, 26. 9. 2025.

објављено је да се током прошле године тајно састао са Марин Ле Пен, лидерком Националног окупљања. У сваком случају, то му неће много помоћи. Ле Пенова неће подржати Лекорнијеву владу јер жели да се распусти Скупштина и распишу нови избори, на којима би, по неким проценама, Национално окупљање освојило још већи број мандата – можда чак и близу апсолутне већине.

4) ЗАКЉУЧАК

У светлу данашње кризе критичари Де Голове V Републике позивају на обарање крутог, ауторитарног режима и стварање нове, парламентарне VI Републике. Међу њима најбројније су присталице крајње леве странке *Непокорени* Жан Лик Меланшона *(Jean-Luc Mélenchon).* Аутор овог текста жели да закључи да ни одело од најфинијег штофа не може свакоме добро да стоји. Изузетна овлашћења траже изузетне личности, лидере који поседују харизму, знају да поведу народ, али да изазову расправе у друштву. Не тако давно, појава, речник и начин изражавања, идеје и аргументи председника V републике изазивали су пажњу и дивљење, без обзира да ли се посматрач слагао са њима или не. Последњих две деценије то није случај. У одбрану поменутих могло би да се узме у обзир да нове технологије, друштвене мреже, брзина протока информација и дезинформација круне председнички углед. Ипак, није реч само о томе. Некада су критеријуми у одабиру кадрова за највишу функцију били изузетно захтевни. Тражило се богато политичко искуство, интелектуална супериорност и срећен породични живот – бар привидно, ако ништа друго. Последњих година француски председници делују као недорасле особе за високе амбиције које им намеће уставни поредак V републике.

5) ИЗВОРИ

Ardant Ph., Mathieu B., (2021), *Droit constitutionnel et institutions politiques.* Paris: LGDJ 31 édition.

Chevallier, Jean-Jacques, Carcassonne G., Duhamel O., Benetti, J., (2017). *L'Historie de la V Republique.* Paris: Dalloz 16 édition.

Constitution de la V République, Gualino, Paris, 2024.

Favoreu, L., Gaïa P., Ghevontain R., Mestre J. L., Pfesmann O., Scoffoni G., Roux A., *Droit constitutionnel,* Dalloz, Paris, 2024.

Boudon, J., *Manuel du droit constitutionnel,* PUF, Paris, 2023.

THE CRISIS THAT SHAKES FRANCE

Slobodan ZEČEVIĆ*

Abstract: Is France the "economic sick man" of the European Union? Public debt has accumulated over the years, most notably during Emmanuel Macron's term, and, especially in the context of the coronavirus epidemic, has reached €3,305 billion, or 113% of GDP. The political crisis in France has reached a critical point. The president has one of the lowest levels of voter confidence in the history of the Fifth Republic (only 17% of citizens expressing satisfaction). Prime ministers are changing with remarkable frequency. Sébastien Lecornu will become the fourth prime minister in the past 20 months and the seventh since Emmanuel Macron was elected president of France in 2017. The current situation increasingly resembles the formerly unstable parliamentary Fourth Republic, rather than De Gaulle's stable and strong presidential Fifth Republic. Is the current situation a regime crisis? Is De Gaulle's constitutional concept now outdated? Should Emmanuel Macron consider resigning? The author provides appropriate rational explanations for all of the above questions in this paper.

Key words: Fifth Republic, presidential system, parliamentary regime, public debt, political instability.

* Institute for European Studies, Belgrade, E-mail: szecevic5@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-3393-8076.